

Aan de Minister van Klimaat en Groene Groei
Mevrouw drs. S.T.M. Hermans
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Datum 19 december 2024
kenmerk **IENW/BSK-2024/310119**
betreft Vervolg op 2^e Signalenrapport '*Basis in Balans*'

Geachte mevrouw Hermans,

Eind vorig jaar bracht ik met mijn tweede Signalenrapport '*Basis in Balans*'¹ (november 2023) een aantal knelpunten in de verduurzaming van de decentrale kant van het energiesysteem (hierna: decentraal energiesysteem) onder de aandacht van uw voorganger. Sindsdien heeft het Nationaal Klimaat Platform op een aantal manieren vervolg gegeven aan dat rapport, in afstemming met ambtenaren van uw ministerie. Zo is aan CE Delft opdracht gegeven om het potentieel van energiegemeenschappen in Nederland te kwantificeren², hebben we ons verdiept in de verduurzaming van sportcomplexen en hun potentiële rol als energiehub³, en organiseerden we op 14 oktober en 8 november jl. expertsessies waaraan ambtelijk KGG heeft deelgenomen. In deze brief deel ik een aantal bevindingen met u, leg ik enkele verbanden met signalen die ik in de afgelopen tijd heb ontvangen, en rond ik af met een paar aanbevelingen.

In voornoemd Signalenrapport grijp ik terug op de constatering in het Klimaatakkoord (2019) dat decentrale energiesystemen een belangrijk onderdeel zullen zijn van het CO₂-vrije energiesysteem van de toekomst. Om te borgen dat de transitie tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten en met maatschappelijk draagvlak en eigenaarschap kan worden gerealiseerd, zijn drie uitgangspunten van belang: (i) optimale systeemintegratie, (ii) het matchen van lokale vraag met decentraal aanbod en (iii) lokaal eigendom.

De praktijk van het decentrale energiesysteem

In de praktijk van het decentrale energiesysteem wordt aan deze uitgangspunten nog onvoldoende rechtgedaan. Dat is bezwaarlijk, ook vanwege de urgentie van aanpak van congestie op het elektriciteitsnet. In het Nationaal Plan Energiesysteem (EZK, januari 2024) wordt mede daarom ingezet op ontlasting van het centrale energiesysteem door een slimme koppeling van decentrale opwek met decentraal gebruik. Energiehubs en energiegemeenschappen spelen hierbij een wezenlijke rol. Ook in het recente rapport '*Slim met Stroom*'⁴ (november 2024) van bestuurlijk aanjager Gerard Schouw wordt dit belang terecht prominent verwoord.

Zover is de praktijk echter nog niet. *Optimale systeemintegratie* komt moeilijk tot zijn recht nu in de lokale context opschaling van duurzame elektriciteitsproductie en

¹ [Onbalans in basis lokaal energiesysteem vertraagt transitie | Nationaal Klimaat Platform](#)

² [Versterking lokale initiatieven nodig voor energietransitie | Nationaal Klimaat Platform](#)

³ [Verduurzaming biedt gezonde toekomst voor amateursport | Nationaal Klimaat Platform](#)

⁴ [Slim met Stroom voor Groene Groei | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)

verduurzaming van de warmtevraag vaak gescheiden trajecten zijn met eigen dynamiek, prikkels en governance. Aan de hand van drie praktijkvoorbeelden⁵ bevestigde de expertsessie op 14 oktober het grote belang van een geïntegreerde aanpak in de ontwikkeling van het decentrale energiesysteem. De voorbeelden lieten ook zien dat diverse hobbels systeemintegratie in de praktijk nog compliceren.

Wat betreft het *matchen van lokale vraag met decentraal aanbod* valt op dat de lokale vraag naar duurzame warmte momenteel geschiedt via (individuele) elektrificatie. Daarmee neemt de elektriciteitsvraag (verder) toe, terwijl de doorgroei van collectieve warmtenetten hapert. Tegelijkertijd zien we vertraging in de verdere uitrol van nieuwe decentrale hernieuwbare productie. Uit de recente 'Foto NP RES'⁶ (december 2024) blijkt dat de pijn van nieuwe hernieuwbare energieprojecten leeg raakt. Dit heeft verschillende oorzaken, waaronder gebrek aan regionaal of lokaal bestuurlijk draagvlak in een aantal regio's. Daarnaast zet de afschaffing van de salderingsregeling, waartoe het kabinet heeft besloten, een rem op de verdere toename van lokale productie. Dit beperkt de kansen van burgers, ondernemers en hun gemeenschappelijke initiatieven die vaart willen maken. Wanneer decentraal aanbod achterblijft bij de lokale vraag is de kans reëel dat dit tot extra netcongestie leidt en uiteindelijk tot meer nationale kosten in de vorm van uitstel en extra netinfrastructuur. Die rekening is nu nog niet zichtbaar, maar komt wel een keer op tafel.

Voor wat betreft *lokaal eigendom* is in het Klimaatakkoord afgesproken om te streven naar 50% lokaal eigendom bij hernieuwbare opwek projecten op land in 2030. Inwoners en ondernemers zijn dan samen, deels of helemaal eigenaar van windmolens of zonnepanelen en kunnen meebeslissen over het project en over een deel of over alle opbrengsten. Eind 2023 heeft Energie Samen in samenwerking met NP RES onderzocht of en hoe lokaal eigendom is geborgd in gemeentelijk beleid voor zon- en windprojecten.⁷ Voor zonprojecten is lokaal eigendom in nog geen derde van alle gemeenten geborgd, voor windprojecten in nog geen vijfde van alle gemeenten. Die ambitie van 50% lokaal eigendom is nu nog ver weg. Realisatie daarvan is van groot belang voor maatschappelijk draagvlak. Zoals ik in mijn tweede Signalenrapport 'Basis in Balans'⁸ (november 2023) berichtte, ondersteunen veel burgers de transitie én willen ze graag meedoen. Als de komende jaren de ontwikkeling van nieuwe zon- en windprojecten op land verder vertraagt, komt dit streven in het gedrang.

Ruimte en ondersteuning voor een collectieve, integrale aanpak

Voorbeelden uit de praktijk brengen scherp in beeld waar de uitdagingen zitten. Een samenhangend lokaal systeem vereist een collectieve aanpak met meerdere partijen. Gebiedsgericht werken aan oplossingen doet een beroep op kaders, verdeling van verantwoordelijkheden en afspraken over risicodeling die grotendeels op de werkvloer moeten worden uitgevonden. Wanneer dit lukt is dat dankzij de volharding en het engagement van betrokkenen.

Een collectieve en integrale aanpak heeft potentieel grote maatschappelijke meerwaarde in de vorm van lagere kosten, meer ondernemerschap, eigen initiatief en lokale worteling. Eigenaarschap en rolverdeling (wie gaat over wat) zijn echter bij een collectieve aanpak momenteel niet scherp belegd en er is slechts in beperkte mate ondersteuning (b.v. beschikbaarheid van procesgeld). Bovendien wringt de

⁵ Het betrof twee grote woningbouwprojecten in Amersfoort (Kop van Isselt) en Utrecht (Merwedekanaalzone) en ontwikkeling van een energiehub op bedrijventerrein de Mars in Zutphen

⁶ [NP RES FOTO december 2024 | RES Foto](#)

⁷ [Borging lokaal eigendom in beleid kan beter | Regionale Energiestrategie](#)

⁸ [Onbalans in basis lokaal energiesysteem vertraagt transitie | Nationaal Klimaat Platform](#)

dominante governance en prikkels in de warmte- en elektriciteitsmarkt met de gewenste integrale aanpak op gebiedsniveau. Hier ligt een ontwikkelopgave. De praktijkvoorbeelden laten zien dat er momenteel geen quick-fix is. In de praktijk wordt nu per woningbouwlocatie of bedrijventerrein steeds opnieuw het wiel uitgevonden. Een tijdrovend proces, terwijl er geen tijd te verliezen is. Ik moedig u graag aan hier werk van te maken.

Uw transitieagenda, in het bijzonder de recent aanvaarde Energiewet, bevat een aantal elementen die hier van groot belang zullen zijn. In het bijzonder betreft dat de juridische verankering van energiegemeenschappen, de ruimte voor energiedelen en verbetering van de (toegang tot) data. Zo blijkt uit de expertsessie van 8 november dat een scherpere afbakening van de rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende stakeholders nodig is om energiedata onderling te kunnen delen. Ook de positie van kleinverbruikers (burgers, mkb) als het gaat om toegang tot energiedata en het delen van energiedata heeft meer aandacht nodig.

Voorbeelden uit de praktijk brengen niet alleen scherp in beeld waar de uitdagingen zitten, uit die praktijkervaring is ook veel te leren. Ik beveel u daarom aan om op korte termijn ruim baan te geven aan (experimenten met) decentrale energiesystemen met het oogmerk hiervan te leren en de resultaten te standaardiseren opdat er snel kan worden opgeschaald. Dat vraagt idealiter een vorm van landelijke ondersteuning. Nu de gevolgen van netcongestie zich in steeds meer gebieden doen voelen en langer zullen aanhouden dan eerder gedacht, acht ik een forse impuls hier des te noodzakelijker. Ik verwijs ook naar mijn eerdere rapportage '*Amateursport fit voor de toekomst*⁹ (juni 2024) waaraan het kabinet gelukkig positieve conclusies heeft verbonden. Met name de derde aanbeveling in dit rapport breng ik graag opnieuw onder uw aandacht. Hier gaat het om de ontwikkeling van sportcomplexen als energiehub in het duurzame buurt-energiesysteem.

Transparantie over kosten en gevolgen

Naast ruimte en ondersteuning voor gebiedsgericht werken aan decentrale systemen acht ik meer richting van u gewenst. Voor zover mijn waarneming strekt, wordt het matchen van lokale vraag met decentraal aanbod niet expliciet bevorderd, noch stevig in beleid geagendeerd. Ik ontvang signalen dat mede-overheden in de afgelopen tijd soms negatief hebben besloten over nieuwe, decentrale opwek, zonder daarbij acht te slaan op de bredere consequenties, zoals uitgestelde kosten en gemiste kansen voor burgers, ondernemers en hun gemeenschappen. De huidige zonne-ladder en mogelijk de aanstaande afstandsnormen voor wind op land zijn hier kritisch.

Het staat mede-overheden uiteraard vrij om binnen hun mandaat eigen keuzes te maken en zich daarover te verantwoorden naar de eigen bevolking. Dan is het wél wenselijk dat er transparantie is over de gevolgen daarvan, niet in de laatste plaats omdat mogelijke meerkosten van deze besluiten later en/of elders vallen. Ook voor de ontwikkeling van energiehub op bedrijventerreinen kan dit een cruciaal element zijn en daarmee essentieel voor de kansen van ondernemers die hun productie vandaag willen verduurzamen via elektrificatie. 'Nee' zeggen tegen lokale opwek is meestal niet gratis. Dat behoren alle burgers te weten, zij betalen dan immers een deel van de rekening later. Ik herhaal daarom mijn aanbeveling aan u te bevorderen dat bij besluiten over decentrale opwek ook transparantie wordt gegeven over de gevolgen en kosten. Die transparantie wens ik ook de bestuurders van de mede-overheden toe. U kunt dat bevorderen in het bestuurlijk overleg met hen, zoals dat ook gebruikelijk is bij andere opgaves als de bouw van extra woningen.

⁹ [Verduurzaming biedt gezonde toekomst voor amateursport | Nationaal Klimaat Platform](#)

Energiebesparing en flexibiliteit

Graag wijs ik u, vermoedelijk ten overvloede, op het immer grote belang van besparing en de noodzaak van flexibiliteit. Bijvoorbeeld het mandateren van netbeheerders om laadinfrastructuur op momenten van piekbelasting af te schakelen hoort daar onderdeel van te zijn. Dat vraagt uiteindelijk ook een ander perspectief op 24-uurs beschikbaarheid van net-infrastructuur. Ik moedig u aan dit op de publieke agenda te plaatsen en hoop dat flexibilisering van nettarieven ('rekeningrijden op het net') onderdeel is van uw beleidsreactie op de komende IBO Nettarieven. Schaarste hoort namelijk een prijs te hebben, zodat alle netbesparende initiatieven van burgers, ondernemers en gemeenschappen ook beloond worden.

Alternatief voor de salderingsregeling

Dat brengt me, tenslotte, opnieuw bij het handelingsperspectief van burgers, ondernemers en hun gemeenschappen, nu het kabinet heeft besloten de salderingsregeling af te schaffen. Dat is per saldo een langverwacht besluit. Ik verneem vaker dat het perspectief voor burgers en ondernemers na afschaffing niet duidelijk is. Wat nu? Wat moeten zij doen of nalaten als de regeling stopt? Worden collectieve oplossingen gestimuleerd (delen, buurtbatterij etc.)? Wat is het perspectief van hen die nog niet hebben kunnen profiteren van eigen opwek? Ik beveel u aan hier een nader antwoord op te geven, opdat de vorming van decentrale energiesystemen ook langs deze weg wordt versterkt. De salderingsregeling is bovendien buitengewoon succesvol gebleken en heeft veel mensen warm gemaakt voor de klimaat- en energietransitie. Die winst mag niet verloren gaan. Uw antwoord is daarom essentieel.

Ik ben uw ambtenaren erkentelijk voor de vruchtbare samenwerking op het belangrijke thema van de decentrale kant van het energiesysteem. Conform de afgesproken werkwijze zal ik deze brief na 13 januari 2025 openbaar maken.

Ik dank u voor uw voordracht aan het kabinet voor mijn herbenoeming. Ik ben graag beschikbaar voor nader overleg in het nieuwe jaar en wens u fijne dagen toe.

Met vriendelijke groet,

Kees Vendrik
Voorzitter Nationaal Klimaat Platform